

Birger Persson från Umgransele i Västerbottens inland och hans skalbaggs-samling, ett säkerställandearbete

PER LÖFGREN

Löfgren, P.: Birger Persson från Umgransele i Västerbottens inland och hans skalbaggs-samling, ett säkerställandearbete. [**Briger Persson from Umgransele in Västerbotten and his beetle collection.**] – Entomologisk Tidskrift 129 (1): 75-78. Uppsala Sweden 2008. ISSN 0013-886x.

Birger Persson collected beetles in the inner parts of Norrland, and his beetle collection was his life's interest. The collection is very valuable, first of all because Birger Persson is one of the few who has gathered beetles in the inland of northern part of Sweden, secondly because he collected small species which often are difficult to determine. He was also very accurate in making notes on locality, collection circumstances etc. I am working on a project consisting of two main tasks, partly to guarantee the collections of beetles, partly to document the collection and make it available both for the Swedish Species Gateway, and the GBIF (Darwin core project).

Per Löfgren, Bärnstensvägen 32, S-907 41 Umeå, Per.G.Lofgren@gmail.com

Birger Persson levde mellan 1909-1997. Han var en av de större skalbaggs-samlarna i Norrlands inland, och är för mig en mycket fascinerande personlighet, som jag tyvärr aldrig hann jag aldrig träffa. Han var född i norrlands inland och bodde under större delen av sitt vuxna liv i Umgransele, där han jobbade inom skogsbruket. Samlingen som är donerad till Skogsmuseet i Lycksele är mycket värdefull, bl. a. därför att Birger främst samlade där han bodde - och för att han bodde i en landsdel som få andra undersökt. Han är en av få som samlat skalbaggar i norrlands inland. Men kanske ännu mer för att han var utomordentligt energisk och noggrann. Han antecknade "fyndomständigheter" för alla djur i fält och överförde denna information till ett kortregister (Fig. 3), troligen för att få en bättre sökbild för de olika arterna. Detta kortregister kom till slut att innehålla cirka 10 000 registerkort. Lokal, datum, men framför allt habitatet (fyndomständigheterna, biotopen) för egna och andras observationer. Tack vare dessa noggranna fyndanteckningar som Birger har gjort blir det också möjligt att koordinatsätta en rätt stor del

av fynden med hög noggrannhet. Just nu är jag i slutfasen med att dokumentera och säkerställa all denna information.

I ett tidigt stadium av sitt liv blev Birger nyfiken på alla växter han såg vart han än vände sig. Alla de vackra blomster han fann i getarskogen väckte längtan efter att få reda på deras namn och levnadsvillkor. Det stannade vid bara längtan ännu några år. Vid 10-12-års ålder lyckades han få tag i Krok-Almqvists flora, men det som stod i boken var bara rena rama abbakadabran. Men så kom han på att studera en allmän ört, och med den till hjälp promenerade han baklänges i floran tills han kom fram till ståndarens och pistillens betydelse. Nu visste han hur han skulle handskas med den boken. (Fritt citerat ur Persson 1987). Birger pressade växter och skaffade sig ett ganska stort herbarium, men med tiden blev han mindre intresserad av att pressa växter för att spara dem i herbarium, eller för att citera ur Birgers egna efterlämnade handlingar; "Tänk bara på Nornan, en liten obetydlig växt. Så liten och obetydlig att en som inte har ögon för skogens skönheter aldrig får chans att se den. Men

Figur 1. Birger Persson, foto 1984-07-10.

den är så underbart vacker att jag knappast kan tänka mig något vackrare.” ”Nej, vilda växter är vackrast där de står.” Det blev skalbaggar i stället, hårda och stryktåliga. Dem kunde han stoppa i ett rör och bära i fickan hela dagen, och dessutom tog han bara ur överflödet. 1943 gick han med i Stockholms Entomologiska förening, och köpte de häften av Svensk Insektsfauna som redan kommit ut.

Birger var faktor på SCA, jobbade med skog och var van vid att läsa kartor och hålla ordning på information. Han hade också från sitt arbete vana att beskriva vegetationen och habitat. Utifrån samtal med några av Birgers barn och efter att ha läst igenom hans korrespondens och sett vad han samlat, har jag fått en bild av en stark personlighet. Som jag upplevt honom var han en bestämd herre med tävlingsdrift, och något som roade honom var att finna djur som ingen annan sett. Följden blev att han koncentrerade sig

på små och svårbestämbara arter. Han använde metoder där han fick in ett brett spektrum av djur, av vilka han sedan selektivt plockade ut de arter som för tillfället intresserade honom. Det gladdde honom dessutom att hålla kontakter med landets skalbaggsexpertis. Han skickade också mycket material på kontroll. Under sin ungdom hade han hjälp av framför allt av Anton Jansson, men även Oscar Sjöberg, Carl H Lindroth, Einar Klefback, Ture Palm m.fl. Under den senare delen av livet har framför allt Stig Lundberg kontrollbestämt tusentals djur. Birger bokförde allt i sitt kortregister.

Det vetenskapliga värdet i samlingen är att den är en mycket noggrann genomgång av den skalbaggsfauna som fanns runt Umgransele i Västerbottens inland på 1970-talet. Men så som de flesta samlare tillämpade Birger ett selektivt sökande. Det habitat som han förmodligen gått igenom mest noga är en kompost vid trädgårdslandet där han bodde. Komposter är intressanta, de är näringsrika och har en artrik och egen fauna, men de ger också potentiella möjligheter att ta diverse turistande arter. Sin kompost har han sållat igenom ofta, ibland flera gånger i veckan. Han har även i registret noterat var i komposten han tagit djuren. Totalt har jag i Birgers samling identifierat 247 arter varav 34 provinsfynd tagna i denna kompost.

På 1970-talet hade Birger en period då han när han klippt gräsmattan, tog gräsmatteklipp och körde ut det i skogen till valda habitat där gräset sedan fick multna. Färskt gräs är mycket näringsrikt, och Birger kom sedan tillbaka och sållade gräsmatteklippet. Minst 13 nyfynd för Lycksele lappmark är gjorda på detta sätt.

Under flottningsepoken i Norrland barkades allt timmer som avverkades, detta för att minska risken för att timret skulle sjunka. Barkningen skedde först för hand, men på 60-talet med jättelika barkningsmaskiner som ofta ställdes upp vid avläggen efter älvstränderna, de platser där timret tippades ner på älven för att följa med strömmen ner till kusten. Resultatet blev jättehögar med bark efter stränderna och dessa barkmassor möglade och rutnade och blev ett miljöproblem. I en sådan barktipp i Granselelund fastnade Birger. Han var där minst 31 gånger under åren 1970-1978, han sållade fram 72 arter och tre landskapsfynd. Förutom denna besökte

Figur 2. Birger Perssons bilhäv, foto 1984-07-10.

The car net that Birger Persson frequently used on the forest roads around Umgransele.

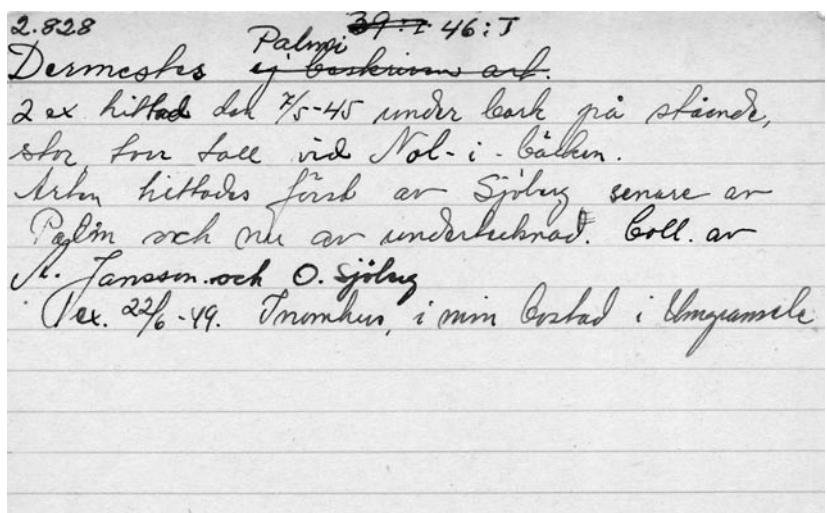
han flera barkhögar.

År 1979 köpte han en bilhäv av Willy Kronblad som användes ofta. Under perioden 1979-1991 finns som exempel hittills 58 säkra tillfällen noterade som "bilhävning efter Barjasvägen", ett skogsbilvägnät sydväst om Umgransele. I samlingen har jag identifierat 361 arter insamlade på detta sätt, 15 av dessa är landskapsfynd. Birger har naturligtvis också kört även efter alla de andra skogsbilvägarna i närheten av Umgransele.

Urskogsarter och andra svårletade djur, sådana som hittats under speciella tillfällen eller i speciella miljöer, säger samlingen däremot inte så mycket om, i och med att han inte specifikt letade efter dessa arter. Ett anmärkningsvärt fynd är dock de sista i Sverige av den numera utrotade långhorningen grön kulhalsbock, *Acmeops smaragdula*. Den togs 17/6 1946 på växten silverregn, vid järnvägsstationen i Umgransele, Birger plockade antagligen djuret, när han var

Figur 3. Exempel på registerkort. Detta kort har uppgifter om Birger Perssons fynd av urskogsängar. *Dermestes palmi* 1949 i Birgers eget hem, en tvåvånings äldre träbyggnad i Umgransele.

Example on the register cards where notes on almost all specimen can be found. This example is *Dermestes palmi* found in Birgers home in 1949

och hämtade post. Djuret är kontrollerat av lektor Carl H. Lindroth. Ett annat är urskogsänger, *Dermestes palmi*, som han hittade i ”en hög tallstubbe som uppkommit efter en tall som brutits i storm. Stubben var några år gammal och barken hade delvis släppt från stammen. I glepan som under åren uppstått mellan barken och veden hade barr och annat skräp blåst in och packat ihop sig. I det hoppackade skräpet hittade jag två djur som jag inte hade tidigare.” (Persson & Karlsson 2008). Han hittade senare även i sin egen bostad (Fig. 3).

Norrlands inlands skalbaggsfauna är inte särskilt väldokumenterad. Om Lycksele lappmark är kunskapsunderlaget dock mycket bättre än grannprovinserna Pite och Åsele lappmark. Birgers samling om cirka 20 000 skalbaggar är ett mycket viktigt bidrag. Han har i samlingen 1357 arter från Lycksele lappmark, eller drygt 80 % av den kända skalbaggsfaunan. Han har också enligt sina egna efterlämnade handlingar gjort 280 nya provinsfynd och alltså utvidgat provinsens kända artstock med 17 %. Detta är beräknat utifrån den artlista jag använt i projektet, som jag hämtat från Riksmuseets landskapskatalog, nedladdningsbar på (http://www.emg.umu.se/biginst/andersn/NEF_main.htm). Totalt anger Birger att han tagit 478 landskapsfynd (Persson & Karlsson 2008).

Birger har ofta under somrarna varit på semester i sydsverige och samlat, han har varit mycket i Blekinge, Halland, Dalsland med flera landskap. Han bilhåvade mycket, slaghåvade, sållade komposter och lövhögar, med mera. På Öland samlade han på alvaret vid Isgärde, vid havsstranden vid Färjestaden samt vid Föra, men inte i Halltorps hage. Som jag tror, ansåg han att alla djur där redan var sedda, så varför skulle han dit?

Säkerställandearbetet

Syftet med mitt arbete är att inför framtiden dokumentera, tillgängliggöra och säkerställa Birger Perssons samling. I arbetet läggs data in i en intern Access-databas. Informationen ska sedan kunna exporteras till både Artportalen (www.artportalen.se/bugs) och enligt Darwin-Code-systemet (<http://www.gbif.se/>). Data skall även kunna hämtas från Skogsmuseet i Lycksele (<http://www.skogsmuseet.se/>) som en excel-fil.

Hela Birger Persons kortregister läses in via ett inmatningsformulär i Microsoft Access. Därmed kan mycket automatiseras; förval, rimlighetskontroller, etikettutskrift med mera. Därefter skrivs etikettlappar ut med identitetsnummer, djuren identifieras i lådorna och informationen i databasen jämförs med vad som står på de etiketter som sitter på nålarna. I ett tredje steg koordinatsätts insamlingslokalerna. Jag gör inga kontrollbestämningar för egen del men noterar tveksamheter, och registrerar djuren till de arter som Birger anger, om det inte är uppenbara felinsorteringar. I projektet finns dock tankar på att skicka ett antal intressanta arter/artgrupper för kontrollbestämning till olika experter inom området.

Tack

Jag har i detta arbete fått osjälvisk hjälp vart än jag vänt mig, men jag vill inte sätta någon enskild framför någon annan, utan tacka alla.

Litteratur

- Persson, B. 1987. Entomologen från gräsrotsnivån. – *Natur i Norr* 6: 25-30.
- Persson, B. & Karlsson, S. 2008. Skogsmannens minnen. – *Solfjädern*, Umeå. (Boken kan beställas från Birgers dotter Sylvia Karlsson, och är under tryckning.)